

րամերժ բաներ են, որ, ի հարկէ, կարելի չպիտի լինէր հաշտեցնել անհաշտելին: Եւ խորէնը զո՛հ դնաց իր հետապնդած նպատակին... Էջմիածինը նրա օրով հասաւ նիւթական ու բարոյական քայքայման ծայրայեղ աստիճանին:

Արտասահմանում, թէ ողջութեան ժամանակ եւ թէ մահւանից յետոյ, խորէն Ա. Կաթողիկոսի շուրջ կրքոտ բանավէճեր տեղի ունեցան եւ դեռ ունենում են. — «նահատակ», «չէկիոտ», «ամենայն Հայոց կալանաւոր», «Սանճեանի դործակալ», «Դաշնակցութեան համակիր», «հակադաշնակցական», «սուրբ», «անսուրբ»... Զո՛ւր եւ անիմաստ աղմուկ: Խորէն Կաթողիկոսը դրանցից եւ ոչ մէկը չէր. նա հայ մարդ էր, որ սիրում էր իր հայրենիքն ու ժողովուրդը եւ սպառնաւ էր ամէն դժոգութեան նրանց բարիքն ապահովելու համար: Յարական իշխանութեան օրով նա աշխատում էր ա՛յն ժամանակէլ կառավարութեան միջոցով օգտակար լինել իր ժողովուրդին: Հանրապետական տարիներին բարեկամ էր ազգային կառավարութեան: Երբ եկան բոլշեւիկները՝ փորձեց նրանց դործակցել յօգուտ միեւնոյն նպատակի: Ե՛րբ եւ որքա՞ն յաջողեց — այդ ուրիշ խնդիր, բայց վատութեան մէջ նրան կարելի չէ մեղադրել: Խորէն Ա. Կաթողիկոսը մաքուր հայրենասէր հայ էր, որ մեռաւ չարաչար մահով իր հայրենասիրութեան համար: Այդքանը բաւական է, որ պէսպիսի յարգանքով զլուխ իջեցնենք նրա դժբախտ, թերեւս եւ անյայտ, դերեղմանի առջեւ...

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲՅԱՆ

Անցեալ Նոյեմբեր 14-ին, մեռաւ բանաստեղծ Յակոբ Յակոբեանը: Ծնած էր 1866 թ. Գանձակում: Նախնական կրթութիւնը ստացել էր ծխական դպրոցում եւ սկստական դիմնագիտում, որը սակայն, չէր աւարտել: 1893-ին անցնում է Բաղու, ուր զանազան աշխատանքներ է կատարում: 1901-ին տեղափոխւում է Թիֆլիս Առեւտրական Դրամատան գլխաւոր հաշւապահի պաշտօնով: Մինչեւ մահ էլ մընաց թիֆլիսում:

Գրական գործունէութիւնը Յակոբեանը սկսեց իննսնական թւականներին՝ առաջին անգամ երեւալով «Մուրճ» ամսագրում 1893-ին: Համեստ տաղանդի տէր ոտանաւոր գրող էր՝ տողորւած ժամանակի ազգայնական — քաղքենի գաղափարներով: Իր այդ շրջանի ստեղծագործութեան բնորոշման համար առաջ բերենք Րաֆֆիի մահւան առթիւ գրած նրա մէկ ոտանաւորը («Մուրճ», 1894 թ., Ապրիլ):

ԲԱՖՖԻԻ ՇԻՐՄԻ ՄՕՏ

(± 24 Ապրիլի .)

Եւ մութ անապատում երեւցաւ
 Իրեղէն սիւնը, որ առաջնորդում էր
 ամբոխին դէպի Աւետեաց երկիրը:
 Հին Կտակարան

Նա', որ մեզ նոր կեանք պատրաստեց,
 Տւեց զգալ մեր ցաւ ու վէրք,
 Նա', որ մի նոր սերունդ ստեղծեց՝
 Հալածելով խաւարի հետք.

Նա', որ աշխարհն վառ ու շքեղ
 Փայլ էր տալիս Հայ կամարին
 Եւ իրբեւ ջինջ լոյս - համաստեղ
 Ուղեցոյց էր շեղուողներին.

Նա, որ իրբեւ մի մարդարէ
 Գուշակում էր հայ սպաղան,
 Սերմում էր հայ խոտան դաշտում
 Սուրբ սերմերը գիտակցութեան.

Եւ լցնելով հայ դպրութեան
 Մերկ ու աղքատ պահարանը,
 Մեղ տանում էր կենդանութեան
 Նւիրական քաւարանը. —

Այժմ, աւա՛ղ, նա մեռած է,
 Թէեւ անմահ՝ մեր սրտերում,
 Եւ հողաբլուր մի ծածկոց է
 Միայն նրան պատսպարում.

Եւ, կարծես թէ, այս անգամ էլ,
 Առանձնացած, այդ վեհ տաղանդ
 Շիրիմի մէջ աղօթում է,
 Որ մենք պահենք իւր սուրբ աւանդ:

24 Ապր. , 1894 թ. , Թիֆլիս .

Բայց այս տրամադրութիւնները Յակոբեանի մէջ չատ երկար
 չմնացին. նաւաթաշխարհի բանւորական միջավայրում՝ նա ընկնում
 է սոցիալ - դեմոկրատական աղքեցութիւնների տակ եւ սկսում է ու-
 տանաւորներ դրել Բագրի աշխատաւորական կեանքից: Իր դրելու ձե-
 .ով նա աւելի Գամառ Քաթիպային է յիշեցնում՝ չունենալով, սա-
 կայն, վերջինիս տաղանդը. աւելի քարոզիչ - հրապարակագիր է,

քան արեւստագէտ : Նա ընկերային — քաղաքական պայքարի երգիչ է : Իր կեանքի վերջին շրջանում ներբողներ էր յօրինում խորհրդային իշխանութեան : Ինքը՝ Յակոբեանը այսպէս է բնորոշում իր քնարը .—

Նա երգեցի գործարանի սեւ աշխատանք,
Նւ ճարճատուած պողպատ մէջքերն անիւի տակ,
Ստեղծագործ հրաշքները կոշտ ձեռքերի,
Յաղթանակող թազը նրանց վեհ պայքարի...

Ինչպէս խորքը, Յակոբեանի ստեղծագործութեան ձեւն էլ պարզ է ու անսեթեւեթ : Լեզուն ուսմական է, ոճը՝ անպաճոյճ, պատկերները՝ սովորական, ապրումները՝ սահմանափակ ու տարրական : Հակառակ դրան, Յ. Յակոբեանը մեր գրականութեան մէջ գրաւել է որոշ տեղ, իբրեւ բանւորական-աշխատանքական եղանակների երգիչ :

Յակոբեանի ոտանավորների մէջ ամենէն սիրւածն ու ժողովրդականը կարելի է համարել «Մեռա՛ն» չկորան»-ը (գրւած 1906 թ.), որ այնպիսի բարձր ներշնչումով արտասանում էր հանգուցեալ գերասան Յ. Զարիֆեանը .—

Ինչպիսի՛ հերոս ընկերներ՝ մեռան — մեռան՝
չկորան...

Կրա՛կն էր ցայտում նրանց աչքունքից, չա՛նթը՝
չթունքից,

Երբ խօսում էին ծով — ամբոխի մէջ վիշտ ու
կարիքից :

Վրէժի՛, ցամառն հրով բորբոքւած՝ նրանք
բւ՛մ ելան,

Նւ բեմը դարձաւ արիւնով ներկւած գոհերի
սեղան. —

Ինչպիսի՛ հերոս ընկերներ մեռան ...

Այսօր բանտերում, վաղը աքսորում, միւս օր
կախաղան

Հանելու համար դահլիճը դաժան կացինն
է սրում,

Բայց հերոսների շուրթերից սեղմւած նովք
չի՛ լսում.

Բաժակ են ըմպում վերածնութեան սիւներին
կախւած,

Ու հիմնը երգում յեղափոխութեան հպարտ — չյաղթւած —
Ինչպիսի՛ հերոս ընկերներ մեռան ...

Հէ՛յ, աղատութեան անպա՛րտ զինւորներ,
 դո՛ւք, որ անխռով
 Ներկեցիք փողոց ու դործարաններ ձեր տաք արիւնով,
 Նոյն վայրում այսօր ջահիլ - ջիւաններ ըմբոստ չարքերով
 Զեր դովքն են անում... ձեր թափւած արեամբ
 սնւում, ամբանում...
 Եւ անմահներիդ երգւում են անւամբ ու հպարտանում,
 Որ դուք, յիրաւի, պատուով, վեհութեամբ
 ձեր դործը տարաք, -
 մեռա՛ք՝ չկորաք:

ԱԻԵՏԻՍ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Նոյեմբ. 28-ին, Երեւանում, մեռել է յայտնի զիտնական - անասնաբույժ, Համալիութեանկան Անասնաբուժական Ճեմարանի ուսուցչապետ Աւետիս Քալանթարեանը: Հանդուցեալը խոշոր մասնագէտ էր եւ փորձաւոր զիտական ղեկավար, որ 56 տարի աշխատել է իր մասնագիտութեան ասպարիզում, շատ կարեւոր պաշտօններ վարել եւ արժէքաւոր դործեր կատարել:

Ա. Քալանթարը ծնւել էր 1859 թ., Ադուլիսում: Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացել էր Մոսկւայի Պետրովսկայ Գիւղատնտեսական Ճեմարանում՝ ընկերակցելով Սիմ. Զաւարեանին եւ, առհասարակ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներին ու առաջին շրջանի դործիչներին:

Մինչեւ 1930 թ. Ա. Քալանթարը դործել է գլխաւորապէս Կովկասի ու Ռուսաստանի դանաղան կողմերը եւ մայրաքաղաքում: Վերջին 7 տարին Հայաստանում էր, դասախօսում էր Անասնաբուժական Ճեմարանում եւ գիւղատնտեսական դործավարութեան խորհրդական էր: 1931-ին նրա ղեկավարութեամբ կազմակերպւեց կաթնատնտեսութեան գիտա - հետազոտական ճեմարանի Հայաստանի բաժինը, որ հետագային վերածւեց կաթնա - փորձագիտական տարրալուծաբանի: Կաթնատնտեսութեան եւ անասնապահութեան բնագաւառում բազմաթիւ ուսերէն աշխատութիւններ եւ ձեռնարկներ է թողել: Նրա խմբագրութեամբ լոյս են տեսել մի շարք գրքեր եւ գիւղատնտեսական պարբերականներ: Բացի այդ, հրատարակել է 60-ի չափ ժողովրդական գրքոյկ եւ գրել է բազմաթիւ հանրամատչելի յօդւածներ զանազան մասնագիտական թերթերում: Արել է նաեւ մի շարք գիտեր կաթնատնտեսութեան բնագաւառում: Միաժամանակ եւ յարգւած ու բարեխիղճ հասարակական դործիչ էր: